

YAŞAMAK ŞAKAYA GELMEZ: BARIŞ İÇİN HOŞGÖRÜ

Vural ŞAHBENDEROĞLU

Atılım Üniversitesi

Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

ÖZET

Hoşgörü çok önemli bir davranış, çünkü hoşgörü insanların hayatını kolaylaştırır, onların birlikte barış içinde yaşamalarını sağlar. Bazı topluluklar farklı kültürler içerir bu yüzden bu toplulukların hoşgörüye daha çok ihtiyaçları vardır. Eğer topluluklar hoşgörüyle yaşam tarzı haline getirirlerse bu günlerde insanlığın ihtiyaç duyduğu sevgi ve saygı büyür ve gelişir.

ABSTRACT

Tolerance is an important behavior because it makes people's lives easier and enables them to live together, in peace. Some social groups include different cultures so they need tolerance much more. If social groups can manage to make tolerance their lifestyle; love and respect, which the humanity is so much in need of, would flourish.

ANAHTAR KELİMELER

Hoşgörü, Barış, Merhamet, Özgürlük, Öteki

KEY WORDS

Tolerance, Peace, Compassion, Freedom, Other

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kültür; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Kültür, doğup geliştiği çevreyi ve orada yaşayanları, normlar doğrultusunda dönüştürür. Ancak, şu bir gerçek ki, günümüzde farklılıklarımızla bir arada yaşamakta ve birbirimize tahammül etmekte fazlaca zorlanmaktayız.

Bu yazıda, bir ülkede farklı olan kültürlerle saygı çerçevesinde bir arada barış içinde yaşamının koşulları çok kültürlülük, insanın doğası ve barış, farklı kültürlerle saygı için özgürlük bağlamında ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Çok kültürlülük

Çok kültürlülük konusuna değinmeden önce, kültürün nesilden nesillere nasıl aktarıldığı konusunu irdelemek yerinde olacaktır. Aile, toplumda en küçük ve en temel taş görevini görmektedir. Bu nedendir ki aile, kültürün bir nesilden ötekine iletilmesinde en önemli kurumdur.

“Hiçbir kimse, ilk çevresinden aldığı kültürün niteliklerinden kaçıp kurtulamaz ve onu tamamen aşamaz. Kültürün genç nesillere aktarılmasında ailenin yegâne vasıta olduğunu söylemek doğru olmaz. Hangi seviyede olursa olsun, bir toplumda kültür iletişimi geleneğin çeşitli dalları tarafından desteklenir ve devam ettirilir.”¹ İlk öğrenme ailede başlar ve değer yargıları toplumun temel taşı olan aile aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılır. Ailede edinilen kazanımlar bu konuda tek başına yeterli olmayacak, kişinin yaşamını devam ettireceği daha sonraki okul, iş ve benzeri çevrelerin de katkısı ile edineceği kazanımlar kültürün sonraki nesillere iletiminde önem taşıyacaktır.

Bir başka husus ise, toplumların genelde aynı kültürü paylaşan topluluklar gibi algılanıyor olmasıdır. Oysa toplumun içerisindeki grupların kendilerine ait farklı kültürleri bulunmaktadır. Bu farklı kültürler de aynı zamanda çok kültürlülüğün temelini oluşturmaktadır.

Ülkemiz çok kültürlülüğe örnek verilebilecek ülkelerdendir. Günümüzde Türkiye sınırları içerisinde yaşayan birçok farklı grup ve onlara ait farklı kültürler bulunmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu da bu durumu zorunlu kılmaktadır. Anadolu, yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve farklı kimlikleri bir arada barındırmıştır. Günümüz Türkiye'si de bugün birçok farklı kültürü içerisinde barındırmaktadır. O halde akla şu sorular gelebilir. Farklı kültürleri bir arada tutan etkenler, güçler nelerdir? Farklı kimlikler bu duygular üzerinde olumsuz etki yapar mı?

Bireyin kimlik arayışı içinde olması yadırganmamalıdır. Kimlik arayışı, kişinin ait olduğu topluluğa bağlanması ve orada kendisine yer bulması gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Bu gereksinimin karşılanması halinde kişi ait olduğu toplumda huzuru ve mutluluğu da yakalayabilecektir. Bu taleplerin demokratik ortam ve

¹ T.S.Eliot, M.Rosen, J.Wolff, Siyasal Düşünce, 2006:434

koşullarda yapılması halinde, devletin de bu ihtiyacın karşılanmasına uygun gereken ortamı sağlaması, toplumsal barış ve uzlaşının tesis edilmesine katkı yapacaktır.

Bir başka husus ise, milletlerin farklı kültürleri içinde barındırması söz konusu olabileceğinden, milliyetçilik hareketlerinin bu farklı kültürlere bakış açısının ne olacağıdır.

Farklılıkları aramak, toplumda ayrışmayı hatta daha da ilerisinde ötekileştirmeyi beraberinde getirecektir. Bu arayış, aşırı milliyetçilik ve bilincine varılmamış vatanseverlik duyguları içerisinde yapılmaya başlandığında toplum kavga ortamına sürüklenebilecektir. Bu şekilde toplumun kavga ortamına girmesi ile de toplumdaki ayrışma derinleşebilecek, ötekine saygı yerini ötekileştirmeye bırakabilecektir.

İnsan doğası ve barış

Barış içinde bir yaşam olabilir mi? İnsanlar her hal ve şartta barış içinde yaşayabilirler mi? Ailemizle, yakınlarımızla olan ilişkilerimizde, işyerimizde anlaşmazlık yaşadığımızda ve benzeri durumlarda bu sorular aklımıza gelebilir.

Birlikte yaşayan insanlar arasındaki sürekli barış, daha çok bir savaş durumu olan doğal durum ile aynı şey değildir. Çünkü doğal durumda aktif bir düşmanlık söz konusu olmasa bile, sürekli olarak ortaya bir düşmanlık çıkması tehlikesi vardır. Bu yüzden barış durumu resmen sağlanmalıdır, çünkü düşmanlıkların askıya alınması kendi başına barışın garantisi olmaz.²

Hukuk devletinin asli görevlerinden birisi de, barış içinde bir arada yaşayabilmeye olanak sağlayacak kuralları koymaktır. Konulacak bu kurallar, hem kural koyucu olarak devleti, hem de kurala uyacak tarafları bağlayacaktır. Bir başka ifadeyle, devlet de koyduğu kurallara uymak zorundadır. Devlet kural koyarken, devleti bireye karşı koruyan değil, bireyin hak ve özgürlüklerini gözeten ve kollayan ve bireyi koruyan kurallar koymalıdır. Ancak bu şekilde toplumsal barış ve huzur sağlanabilir.

Diğer bir husus ise, kültürün barış ve kardeşlik üzerindeki etkileridir. Eğer kültür, bir arada yaşayanlar arasında birbirini tamamlayıcı bir ilişkiyi teşvik ediyorsa, burada bir barış kültüründen söz etmek olanaklıdır. Barış kültüründen söz edilebiliyor ise, ancak o zaman toplumda kardeşlik ilişkileri kurulabilir.

²Immanuel Kant, M.Rosen, J.Wolff, Siyasal Düşünce, 2006: 343

Bir arada yaşamanın önde gelen koşullarından bir başkası da toplumda barışı tesis etmektir. Hemen belirtmek gerekir ki barış kültürü, sipariş üzerine ortaya çıkmayacak ve üzerinde fazlaca konuşmakla da barış ortamı oluşmayacaktır. Barış kültürü ancak uygulanabilir ve yaşanabilir. Aslında sosyal varlıklar olarak hepimiz yüreğimizde barış ve huzur içinde bir arada yaşayabilmenin özlemini taşıyoruz. İnsanı barış içinde yaşamaya yönelten duygular hiç kuşkusuz ki kültürden kaynaklanan farklılıkları da tolera edebilmektedir.

Bir arada ve barış içinde yaşamanın koşullarından bir başkası da, insanın ömrün kısalığının farkında olarak, ihtiras ve hırslardan olanaklı olduğunca uzak durmasına bağlıdır. Gereğinden fazlasına sahip olma hırsı başkalarına zarar verebilecek ve insandaki var olan "ben" duygusu insanlar arasındaki barışı zedeleyerek bozabilecektir.

Farklı kültürlere saygı için özgürlük

Özgürlük, birey bazında saygıya dayanır. Diğerlerinden farkımız, kendimize gösterdiğimiz saygı ile özdeşdir. Farklı kültürlere saygı duymak, dışımızdaki kültürün yaşamasına fırsat vermek ve saygı duymak ile olanaklıdır. Saygının temelinde ise tolerans ve hoşgörü yatmaktadır. Merhamet ise, tolerans ve hoşgörünün çimentosu gibidir.

Kültür içerisinde din farklı bir alandır. Dinin temelinde hoşgörü yatsa da, dinin arzulanı hoşgörü taraflarca her zaman gösterilemez. Oysa aynı ülkede yaşayan insanların farklı din ya da aynı dinin farklı mezheplerinin gerektirdiği hususları yaşamaları ancak tarafların birbirlerine saygı ve hoşgörü içerisinde bakmaları ile olanaklıdır.

Farklı kültüre sahip kişilerin bir arada yaşayabilmeleri için gereksinim duyulan üstünlüklerden birisi de hiç kuşkusuz ki hoşgördür. Hoşgörü arttıkça tahammül duygusu gelişecek ve ötekileştirme duygusu kaybolacaktır.

Hoşgörülü olabilmenin önündeki en büyük engeller, rekabet, güvensizlik ve şan ve şeref gibi insanın doğasından kaynaklanan hırslarıdır.

İnsan doğasında üç temel kavga nedeni bulunmaktadır. Birincisi rekabet, ikincisi güvensizlik, üçüncüsü de şan ve şereftir. İnsanları, birincisi kazanç için, ikincisi güvenlik için, üçüncüsü şöhret için mücadele etmeye itmektedir.³

Rekabet mutlaka olmalı mıdır? Rekabet ortamı barış içinde bir arada yaşama olgusunu olumsuz yönde etkiler mi? İnsanlar rekabet içinde olurken aynı zamanda yardımlaşabilirler mi?

Rekabet sadece insanlara özgü bir durum değildir. “Rekabet hayvanlar arasında sıra dışı dönemlerde gözlenir ve doğal seçmeye daha bereketli topraklar sağlar. Karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma yolu ile rekabet ortadan kaldırılarak daha iyi koşullar yaratılır.”⁴ Her ne kadar rekabetsiz bir ortam barış içerisinde yaşamının en kolay yolu ise de, rekabet içerisinde de insanlar barış içerisinde yaşayabilirler. İnsanlar arasında hoşgörüye dayalı rekabet olmalı ancak rekabet içinde iken barış ortamı bozulmamalı, korunmalıdır. Bir arada yaşayan insanlar farklı kültürlerden gelseler de, geldikleri kültürler rekabet konusunda farklı gelenekler de içerse karşılıklı olarak duyulacak hoşgörü sayesinde bir arada barış içerisinde yaşama olanağını sağlayabileceklerdir.

Bir başka husus ise, karakter, mizaç ve huyun barış içinde yaşamak üzerindeki rolüdür. Karakterimize sadece kendimiz mi biçim vermekteyiz yoksa karakterimizin biçimlenmesinde başkalarının da rolü olmakta mıdır?

Owen’in de belirttiği gibi her insanın kendi karakterine biçim verdiği ve bu nedenle tüm duyguları ve davranışlarından kendisinin sorumlu olduğu, dolayısıyla da bazı davranışları için ödülü hak ettiği, bazıları için de cezalandırıldığı, ilk çağlardan bu yana vurgulanmaktadır. İnsanoğlunun kurduğu tüm sistemler bu yanlış ilkeler üzerinde yapılmıştır. Ancak bu ilkeler adil biçimde incelendiğinde, sadece dayanaktan yoksun oldukları değil, aynı zamanda tüm deneyim ve duygularımızla çeliştikleri görülecektir.⁵

İnsanın karakterinin belirlenmesinde, kalıtsal özellikler ile davranış ve öğrenme yoluyla kazanılacak özelliklerin etkili olacağı muhakkaktır. İnsanın karakterinin tamamıyla başkaları tarafından biçimlendirildiği şeklindeki görüş; bu görüşü reddettiğinden katılmak olanaklı değildir.

³ Thomas Hobbes, M.Rosen, J.Wolff, Siyasal Düşünce, 2006:32

⁴ Peter Kropotkin, M.Rosen, J.Wolff, Siyasal Düşünce, 2006:52

⁵ Robert Owen, M.Rosen, J.Wolff, Siyasal Düşünce, 2006: 44-45

Ancak, önemli bir husus var ki, o da karakterimiz ile mizaç ve huyumuzun hoşgörülü olup olamayacağımız konusunda etkili olacaktır. Merhametli ve hoşgörü sahibi insanlarla, merhametsiz ve hoşgörü sahibi olmayan insanlar saygı duyma, farklı kültürden kaynaklanan davranış biçimlerini kabullenme konusunda birbirlerinden farklı davranışlar sergileyebileceklerdir.

SONUÇ

Birey olmak ve topluluk içinde barış ve kardeşçe yaşamak ancak farklı kültürlerle rağmen birlikte olabilmeyi ve bir arada durabilmeyi içselleştirmemiz halinde söz konusu olabilecektir. Farklı kültürlerle sahip olmamız ayrışmayı gerektirmemelidir. Aksine bunun bir zenginlik olduğunun farkında olarak, toplumda yaratacağı güzelliklerin görülebilmesine ve toplum için sinerji yaratmasına olanak sağlamalıyız. Aksi halde, birbirimizi anlamayı ve diyalogu olanaksızlaştıracağı gibi, sevgiden, saygıdan ve hoşgörüden de uzaklaştıracaktır bizi. Sevgi, saygı, hoşgörü insanın su ve havaya duyduğu ihtiyaç gibidir aslında. Ama her nedense fark edemeyiz bunu. Oysa ne güzeldir yaşamak, ancak Nazım Hikmet RAN'ın dediği gibi şakaya gelmez, fedakârlık ve ciddiyet ister...

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi mesela,
yani, yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani bütün için gücün yaşamak olacak.
Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani o derecede, öylesine ki,
mesela, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuarda
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.
Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak yanı ağır bastığından.
Nazım Hikmet RAN

KAYNAKÇA

- 1-T. S. Eliot (2006), "Kültürün İletilmesi". M. Rosen ve J. Wolff (der.). *Siyasal Düşünce*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları içinde, s. 434.
- 2- Immanuel Kant (2006) "Sürekli Barış" M.Rosen, J.Wolff , *Siyasal Düşünce*, Ankara Dost Kitabevi Yayınları içinde, s.343
- 3- Thomas Hobbes (2006) "İnsanlığın Doğal Durumunun İstirabı" M.Rosen, J.Wolff, *Siyasal Düşünce*, Ankara Dost Kitabevi Yayınları içinde, s.32
- 4- Peter Kropotkin (2006) M.Rosen, J.Wolff , *Siyasal Düşünce*, Ankara Dost Kitabevi Yayınları içinde, s.52
- 5-Robert Owen, (2006) M.Rosen, J.Wolff , *Siyasal Düşünce*, Ankara Dost Kitabevi Yayınları içinde, s.44-45